

Forrásgyűjtemény

Mérei Gyula: A magyar polgári pártok programja 1867—1918

Jelentős forrásgyűjteménnyel bővült történeti irodalmunk. Szerzője egyetemünk Magyar Történeti Intézetének professzora, Mérei Gyula. A mű történetéhez tartozik, hogy hasonló tartalommal először 1934-ben jelent meg a szerző bölcsészdoktori értekezése, a Magyar politikai pártprogramok 1867—1914. címmel. E kötet függelékében jelentek meg az említett időszak közötti pártprogramok. Újabb kiadását és bővítését több szempont indokolta. „Azóta az amúgy is kis példányszámban megjelent könyv elfogyott. A dualizmus korának hazai és külföldi kutatói hosszabb idő óta sürgetnek újabb kiadást. Úgy lehet, e kiadást a magyar történettudomány nagy vállalkozásának, a Magyarország története című tízkötetes összefoglalásának és az egyetemi történetoktatásnak is hasznára válhat. Így indokoltnak tűnik — immár a teljesség megközelítésének igyekezetével — az 1867-től 1918. október 31-ig terjedő időszak e tárgykörben napvilágot látott anyagát közrebocsátani.” — olvashatjuk a szerző előszavában.

A kötet nem csupán a szó szoros értelmében vett, formailag

is megfelelő — kongresszuson elfogadott — pártprogramokat közli, hanem az olyan egyéb pártprogram-jellegű dokumentumokat is — pl. parlamenti beszédek, választási beszédek — amelyek hűen mutatják a párt célkitűzéseit. Ilyen jellegű az első dokumentum is — Deák Ferenc pártprogramot helyettesítő nézetek, amely Apponyiek bécsi lapjában, a Debatte-ban jelent meg 1865. május 8—9-én (az ún. májusi levelek). Itt fejti ki Deák részletebben a hűsvéti cikkben már felvetett problémákat: milyen alapon történjen a kiegyezés?

Izgalmas az a fejezet, amely a 48-as közjogi ellenzéki pártok programját tartalmazza. A Madarász József által alakított párt (1865) számos változáson ment át: egyesülés más ellenzéki körrel, kilépések. A „függetlenség” jelző azonban a pártok elnevezésében nem jelentette azt, hogy minden esetben valóban függetlenségi politikát is folytattak az illető pártok. Nacionalizmusunk pedig olykor fölülmúlta valamennyi más pártét.

A századforduló táján hazánkban is kialakult egy új típusú középiskola. Számszerűleg és politikai befolyását tekintve azon-

ban függetlenségi politikát is folytattak az illető pártok. Nacionalizmusunk pedig olykor fölülmúlta valamennyi más pártét.

A századforduló táján hazánkban is kialakult egy új típusú középiskola. Számszerűleg és politikai befolyását tekintve azonban kevésbé jelentős, mint a nyugat-európai polgári középiskola. Viszont jelentőségét növeli, hogy számos haladó értelmiség került ki e társadalmi rétegből. Pártja, az Országos Polgári Radikális Párt 1914-ben alakult Jászi Oszkár vezetésével. A polgári demokratikus elvek következetes képviselője volt a gróf Károlyi Mihály vezette Függetlenségi és 48-as párt, amely 1916-ban alakult.

A magyar parasztság képviselői részben a Magyar Szociáldemokrata Pártnak a parasztsággal szembeni helytelen politikájára következtében önálló pártot alakítottak, olyan közismert politikusokkal az élen, mint Achim L. András Békéscsabán és Várkonyi István Cegléden. Az utolsó fejezet e parasztpártok programját tartalmazza.

A függelékben megtalálhatók a pártok fontosabb adatai, irodalmi tájékoztató és a források megjelölése.

NAGY LÁSZLÓ

Adalék a népi demokrácia történetéhez

Rácz János: Az üzemi bizottságok a magyar népi demokratikus átalakulásban (1944—1948)

Az utóbbi években számos publikáció jelent meg a népi demokratikus forradalom történetéről, részben azért, hogy a történettudomány is méltó módon járuljon hozzá hazánk felszabadulása 25. évfordulójának megünnepléséhez. E publikációk egyik szerzője egyetemünk Tudományos Szocializmus Tanszékének tanszékvezető docense Rácz János.

A Vörös Hadsereg előrevonulásával, az ország felszabadulásával párhuzamosan szabadult fel az a magyar népből rejlő hatalmas energia, amelyet a Horthy-fasizmus kegyetlenül elnyomott. A népi bizottságok a demokrácia és a szocializmus előiskolái voltak a magyar nép számára.

A kibontakozó forradalmi átalakulásban fontos szerepük volt az üzemi bizottságoknak. Létrejöttüket vizsgálva a szerző arra a megállapításra jut, hogy nem helyes csupán a munkások spontaneitását hangsúlyozni. A Kossuth rádió pl. 1942. augusztus 25-i adásában erre szólítja fel a munkásokat, de ugyancsak e forradalmi szervezet megalakítására ösztönöz a KMP 1943

áprilisi programja is. E bizottságok, amelyek közül az elsők Csongrád megyében jöttek létre, fontos feladatokat láttak el: a termelőmunka megindításában, a gazdasági talpraállításban, de hathatósan ellátták a munkásság érdekvédelmi funkcióit is. Az üzemi bizottságokban kommunista és pártönként együtt vezetőket is alkalmaztak. E nagy és nemes munkájával a magyar munkássztyál bebizonyította, hogy alkalmas az ország vezetésére is. 1949 márciusa után változott az üzemi bizottságok feladata, hiszen döntővé vált az államosított szektor, győzött a munkáshatalom. Sajnálatos azonban, hogy az MKP nem értékesítette a bizottságokban rejlő pozitívumokat az új helyzetben. Itt elsősorban a demokráciájának a további alkalmazására, fenntartására gondolunk, aminek különösen nagy jelentősége lett volna egy ilyen országban, amelynek történelme nem túlságosan bővelkedik demokratikus hagyományokban.

A mű élvezetes, izgalmas olvasmány az érdeklődők és a „hivatások” számára egyaránt.

N. L.

Második műszakban

Oktatók és hallgatók nehéz második műszakjának voltam tanúja, amikor a József Attila Tudományegyetem felvételi előkészítő tanfolyamának néhány előadását látogattam meg. Egy héten háromszor este fél hattól kilencig nem könnyű sem tanítani, sem tanulni. Az ideai tanfolyamnak még nagyon az elején járnak. Január 17-én 300—350 hallgató — utolsóéves középiskolások, illetve dolgozók — kezdte el a felvételi előkészítő matematikából, fizikából, politikai gazdaságtanból, magyarból és történelemből.

Hogyan forral a matematikus?

Amikor benyitottam dr. Pávó Imre matematika órájára, a tábla már tele volt példákkal, képletekkel. Eppen az azonosság és egyenlet közötti különbséget magyarázta. Majd a polinomok osztása, és szorzattá alakítás következett... En meg azt gondoltam, hogy most vége, úgysem értek semmit, bölcsész voltam, ki-zárt dolog, hogy kibírjam öt percnél tovább... Pedig kibír-tam. Mert nagyon tetszett az a könnyed, szellemes stílus, amely-lyel dr. Pávó Imre tartotta órá-ját. Rossz emlékü középiskolás matematika óráim még most is kísértenek. Ezért tudtam megérteni és értékelni, hogy a munká-ból jövő fáradt emberekre — a tanfolyamon többségben dolgo-zók tanulnak — de akár a már egész délelőttöt tanulással töltő középiskolásokra milyen üdítően hat a példák levezetésénél ez a

szellemes, finom humor, vagy egy-egy rövidebb pauza kedves story-ja, anekdotája. Az például, hogy hogyan forral vizet a fizikus és a matematikus? A fizikus fogja az edényt, teleönti vízzel és felteszi a Bunsen-állványra. A matematikus szintén így csinálja. De mit tesznek akkor, ha már tele van vízzel az edény? A fizikus megfogja és rögtön felteszi a lángra. A matematikus előbb kiönti a vizet, azután új-ból teleönti és csak ekkor teszi fel forralni. És mindezt azért mesélte el, mert ezzel magyarázta meg a levezetésben egy állandó-an visszatérő és nem elfelejtendő lépést.

Sok év előkészítő tanfolyamának tapasztalatával rendelkezik dr. Pávó Imre. Gyakorlatból tudja már, hogyan állítsa össze a programot. Úgy látja, hogy a felvételi vizsga anyagán kívül hasz-nos foglalkozni a mostani órá-kon néhány olyan kérdéssel is, amellyel az egyetemen elsőéves korukban nehezen birkóznak meg a hallgatók.

Hogy önbizalmat kapjanak

Az a véleménye, hogy aki el-jár az órákra, rendszeresen fog-lalkozik az anyaggal, annak ál-talában sikerül a felvételi vizs-ga. Eddig a hallgatók kb. 80 szá-

zalékát vették fel. A tanfolyam befejezése után személyesen, le-vélben, telefonon, de valamiféle-képpen mindig értesítik a sikeres felvételtől.

A tábla előtt hatalmas térkép: Imperium Romanum. Dr. Szabó István, a római városállam berendezkedéséről tart összefogla-lást a jogászok történelem előké-szítőjén. Röviden átsimélik az előző óra lényeges részeit. A hall-gatók közül csak néhányan kap-csolódnak be, többségük még bá-tortalan. Talán szegyelek is egy-más előtt, ha nem jót mondanak. Az oktatók szerint ez csak az el-ső órákon van így. A későbbiek-ben sokkal közvetlenebb, bará-tibb lesz a légkör. És tulajdon-képpen az előkészítés mellett az is célja a kurzusnak, hogy a hall-gatóknak szereplési lehetőséget adjon, bátorítsa őket, hogy szá-mot tudjanak adni arról, amit megtanultak.

Tizenhárom év után

Dr. Szabó István jól bevált módszere, hogy a középiskolások számára készített teszteket a tan-folyam résztvevőivel is megol-datja. Összefüggésekre, lényeglá-tásra, összehasonlításra utaló kér-dések így könnyebben felszínre hozzák a rég megtanult ismerete-ket.

Szünet van. A történelem elő-készítő hallgatóival beszélgetek a

folyosón. Van köztük olyan, aki már másodszor jár a tanfolyam-ra. Először nem vette komolyan, sokszor hiányzott, nem tudott fel-készülni — hát megpróbálja meg-egyszer. Egyik hallgató 1959-ben érettségizett, most tizenhárom év után gondolta meg és határozott úgy, hogy elvégzi a jogi egye-temet.

A történelem csoport nagyrésze szegedi, de van aki Kardoskút-ról, Orosházáról, Makóról, Kis-kunfélegyházáról, Kecskemérről jár be. Egy kecskeméti hallgató mondta el, hogy munka után azonnal vonatra ül, épp ideár az óra megkezdésére, csak késő es-tére van otthon és másnap reg-gel hétre megv dolgozni. Eddig még minden előadásom itt volt, egyről sem szeretne hiányozni.

Már hozzászóltam az esti tanuláshoz — mondta óra előtt az egyik matematikus. — Autó-szereplő vagyok, estin végztem a középiskolát is. Ha sikerül a fel-vételi, megpróbálom végre nap-palinn a műszaki egyetemem.

Többen említették, hogy a tu-dományegyetem előkészítőjének szinte már országos híre van. Is-merősök, barátok, rokonok aján-lják, mert nekik már sikerült a felvételi, vagy mert egyszerűen csak jó tapasztalataik vannak.

Még korai — hiszen a kurzus lezárásán járnak — de azért azt kívánom mindnyájuknak, hogy a tanfolyam után sikeres legyen a felvételi vizsgájuk. Hogy minél többen értesíthessék oktatóikat már egyetemi hallgatóként.

S. N. E.

Az Egyetemi Könyvtár új könyveiből

FILOZÓFIA (esztétika): Sep-tulin, A. P.: A marxizmus-leninizmus filozófiája. Tankönyv (Ford. Csibrak István) Bp. 1971. Kossuth K. 414 p.

Szigeti József: Bevezetés a marxista-leninista esztétikába. 2. bővített kiadás. Bp. 1971. Kos-suth K. 479 p.

Fülök Lajos: Magyar művés-zet. Művészet és világnézet. Bp. 1971. Corvina. 278 p. 44 t.

Szovjet filmesztétikai tanulmányok (vál. szerk. bev. Kovács Mária) Bp. 1971. Magyar Film-tudományi Intézet és Filmarchí-vum. 505 p.

TÁRSADALOMTUDOMÁ-NYOK: (Marx K.) Angol hét-köznapiak. Ahogyan Marx látta. (Esszé, tudósítások, irodalmi miniatűrök) (szerk. Szalontai Sándorné bev. Richard Sperl) Bp. 1971. Kossuth K. 282 p.

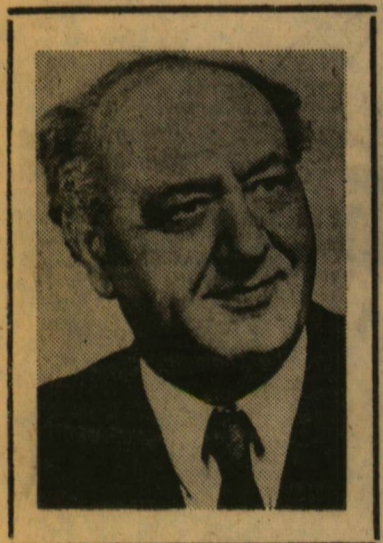
Galkin A. A.: Szociológia neo-fasizma, Moszkva, 1971. Nauka. 197 p.

Szovjet szociológia ma (tanulmányok). (Összeállította Farkas János. ford. ifj. Gyenes Antal, Naményi Mária) Bp. 1971. Kos-suth K. 339 p.

PEDAGÓGIA. PSZICHOLO-GIA: Agoston György—Nagy Jó-zsef—Orosz Sándor: Mérési-módszerek a pedagógiában. Bp. 1971. Tankönyvkiadó. 371 p.

Az intelligencia mérése (szerk. Kun Miklós, Szegedi Márton) Bp. 1971. Akadémiai K. 303 p. 7. mell.

Koczka László: A népművelési szervezetek vezetésének néhány problémája. Debrecen, 1971. 66 p.

DR. HORVÁTH ANDOR

Élete az elhivatottaké volt. Sokszor és sokat tudott megfi-gyelni, hogy egyetlen héjdarab-kából is rekonstruálhassa a Molluscák egy-egy fajtáját, szár-mazzanak azok az alföld, a hegy-vidék tájairól, vizeiből, az Adria mélyéből, vagy éppen a pleisztocén rétegeinek világából. De mes-terien tudta rekonstruálni azt a világot is, amelyekben a fajok éltek, s tudta elérhető közelség-be hozni messze tájait, klimatológiai, természeti viszonyait. A tudományos világ elismeréssel fo-gadta eredményeit, s ezt fejezte ki, amikor az Unitas Malacologi-ca Europaea tagságával kitüntette. A tudomány művelése, átadá-sa, oktatása folyamatában vilá-gosan ismerte fel ezek egymásra utaltságát, a korszerűsítésben a szükségességét. E téren is tu-dott előrelépni, újat adni, hogy munkáját minél eredményeseb-ben állíthassa a szak- és tanár-képzés, az embernevelés szolgá-latába.

Mélyeséges humánuma, ember-sége, feltűnést kerülő szerénysé-gé, kedves humora nemcsak az

ifjúság, hanem munkatársai „Bandi bácsi”-jává is tette, aki elismeréssel és tisztelettel tudott adózni az önzetlen építőmunká-nak, de aki visszautasított minden öncélúságot, az egyéniség egészséges kibontakoztatásának, érvényesülésének mesterkéltén állított minden korlátját. A be-csületes alkotómunkával és tehet-séggel elérhető legmagasabb fo-kozat a biológiai tudományok doktora cím előtt állott. Feltűné-s nélkül rakta egymás mellé élete művének utolsó építőköveit. — Aztán ijesztő hirtelenséggel sza-kadt rá a sötétség; korábban, mint bárki várta, hitte. A keddi napon hallgatói hiába várták... Órája örökre elmaradt. Tudása tárát magával vitte, de itt ma-radt harminchárom jelentős érte-kezése, gazdag Mollusca gyűjte-ménye. Itt maradt egy nemze-dék, akiknek tudást adott, s akik-ben tovább él, az intézet, a szűk, de meghitt baráti kör, amely em-lékét szeretettel őrzi, s Rá min-dig tisztelettel gondol.

BICZOK FERENC docens

A SZEGEDI EGYETEM FÉNYKÉPALBUMÁBÓL

Dobi István a tudományegyetemen tett látogatása alkalmával dr. Kalmár László professzorral beszélget